

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXV. De connexionione virtutum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

nis uni, & plus alteri tribuitur. Nec obstat si quandoque solum minus uideatur fieri alteri, & nulli plus, ut intendis, & huiusmodi: dicitur enim ostendit, quod mediū uirtutis principaliter uiolatur in minus: & uere sic est, quia cum aequalis sit ad alterum per minus illi directe uiolatur, sed tamen semper concomitatur plus alicuius in re, uel in portante. Sic est ergo litera, quod ubi unquam est uirtus in medio, contingit & per excessum & per defectum peccare: si ne simul, siue separata in siue uno, siue pluribus uicibus, non est curā.

In eodem quarto articulo dubium primo occurrit ex Scotto in 3. sent. dist. 26. docente quod potest concipi quod uirtus theologica est proprie in medio non ex parte obiecti, sed actus, ita quod licet non possit tendere in nimis uerum aut bonum, quia tendit in infinitum obiectum, potest tamen nimis tendere in illud: & sic uirtus theologica moraliter actum ut medio modo tendat, & consequenter fides est media inter leuitatem, iuxta illud, Qui cito credit, leuis est corde, & perniciam uolantis rationem, & spes inter presumptionem & desperationem.

Ad secundum ergo dicendum, quod bonum uirtutum intellectualium, & moralium consistit in medio per conformitatem ad regulam, uel mensuram, quam transcendere contingit, quod non est in uirtutibus theologis, per se loquendo, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod uirtutes morales & intellectuales perficiunt intellectum & appetitum nostrum in ordine ad mensuram & regulam creatam: uirtutes autem theologice in ordine ad mensuram & regulam increatam, unde non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod spes est media inter presumptionem & desperationem ex parte nostra, in quantum alicuius presumere dicitur hoc enim est superfluum, illud diminutum.

Ad primum horum dicitur primo quod positio illa Scotica est contra diuum Thomam, & ueritatem. Contra diuum quidem Thomam expresse dicentem hic de modo actus, quod non potest esse excessus, scilicet quod non potest quis nimis credere, nimis sperare, nimis amare, tendendo in Deum. Contra ueritatem uero, quia constat quod non potest Deus amari nimis, ita quod actus amandi Deum sit excessus: immo modus amandi Deum, secundum Bernardum, est sine modo amare: nec est uerum quod de fide dicitur, licet qui cito credit, leuis sit corde, non tamen qui cito credit Deo, leuis est corde. Presumptio quoque, ut patet in responsione ad tertium, non est uirtutum, quia nimis sperare in Deo, sed quia sperat bonum excedens propriam conditionem: unde conclusio ista non solum uel falsa, sed uel mala, utpote ponens modum dilectionis Dei, procul abijciatur.

Ad secundum autem dicitur, quod fides semel de Deo, cuius non sunt extrema ex parte nostri est de Deo per modum compositionis, & diuisionis, ut in Secunda Secunda dicitur: & propterea ex parte nostri est in medio, & non secundum se.

Super Questionis sexagesimaquinta Articulum quintum.

In articulo primo questionis sexagesimaquinta, termini duo sunt primo declarandi, quid scilicet importet uirtus perfecta, & quid uirtus imperfecta, de quibus in litera sermo fit, an differe-

rentia hic sit sicut inter calorem remissum, & in summo, an sicut inter dispositionem & habitum, an sicut inter diuersas formas, puta opinionem & scientiam, non enim parui refert quo modo distinguantur, & si quis hic erraret, male posset de connexionione uirtutum disputare. Sciendum est igitur, quod constat uirtutes perfectas ab imperfectis non propterea distingui, quia illae in summo sunt gradu, istae non, nam uirtutes connexae, quae sunt solae perfectae, ut in litera dicitur, intendi possunt, ut sequens questio ostendit, quomodo autem distinguantur ex natura habitus & dispositionis, manifestatur: habitus enim & dispositio distincta contra habitum secundum melius sentientium sententiam, distinguuntur non modaliter tantum, sed essentialiter: ita quod qualitas illa, quae est dispositio, nunquam erit essentialiter habitus: quamuis forte habitus modum habere possit: sed dispositio est qualitas secundum se facile mobilis: habitus uero est qualitas ex natura sua difficile mobilis. uerum huiusmodi qualitas habet duplicem statum: est enim quandoque in se quidem habitus, sed per modum dispositionis inhæret, quia facile corrumpi potest, ut patet de scientia per primam demonstrationem acquisita, & non meditatione firmata: quandoque autem & in se est habitus, & in statu habitus: quia per modum habitus habetur firmiter & sicut autem in communif

ex eo, quod sperat a Deo bonum quod excedit suam conditionem, uel non sperat quod secundum suam conditionem sperare posset: non autem potest esse superabundantia spei ex parte Dei, cuius bonitas est infinita. Similiter etiam fides est media inter contrarias haereses, non per comparisonem ad obiectum, quod est Deus, cui non potest aliquis nimis credere: sed in quantum ipsa opinio humana est media inter contrarias opiniones, ut ex supradictis patet.

QVAESTIO LXV.

De connexionione uirtutum, in quinque articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de connexionione uirtutum.

ET CIRCA hoc quaeruntur quinque.

Primo, Vtrum uirtutes morales sint adinuicem connexae.

Secundo, Vtrum uirtutes morales possint esse sine charitate.

Tertio, Vtrum charitas possit esse sine eis.

Quarto, Vtrum fides & spes possint esse sine charitate.

Quinto, Vtrum charitas possit esse sine eis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtutes morales sint adinuicem connexae.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod uirtutes morales

simis rationibus primae speciei qualitatis inuenitur habitus dupliciter, scilicet per modum dispositionis, & per modum habitus, & praeter haec dispositio siue per modum dispositionis, siue per modum habitus, ita in uirtute, ut sic, quae est species habitus, inuenitur qualitas quae est essentia liter uirtus dupliciter, scilicet habens statum uirtutis, & non habens statum uirtutis: & praeter haec inuenitur sub specie dispositionis inclinatio seu dispositio ad uirtutem. Ex his autem tribus, scilicet uirtute in statu uirtutis, uirtute non in statu uirtutis, & dispositione ad uirtutem, sola prima uirtus perfecta est & dicitur immo ut in quarto articulo dicitur, haec sola simpliciter & proprie uirtus dicitur, & ratio in promptu est, quia uirtutem proprie & simpliciter oportet esse principium operis uirtutis si simpliciter, & non secundum quid, uirtus autem non in statu uirtutis tale opus non facit: quia defectuosa est, utpote priuata proprio statu. Sic ergo uirtutis perfecta nomine qualitas quae est uirtus, statum uirtutis habens intelligitur, uirtutis autem imperfectae nomine, licet secundum proprietatem uocabuli sola uirtus secundum essentiam, & deficienti uideatur intelligi, quia uirtus imperfecta dicit uirtutem & imperfectionem eius: extenso tamen seu accommodato uocabulo, uirtutis imperfectae nomine intelligitur tam uirtus deficienti in statu, quam dispositio ad uirtutem, praeterquam si est firmata. In quo autem consistat uirtutis essentia, ex q. 5. colligere poteris: in quo autem perfectio (status uirtutis) consistat, ex litera quidem unico uerbo habes quo ad morale, scilicet quod inclinatur ad bonum bene. Ex secundo autem Eth. explicatius habes, quod

Prima Secunda S. Thomae. R 4 sciens,

art. 2. & 3.

Inf. q6. 73. art. 1. & 2. q. 146. art. 4. & 5. q6. 85. art. 6. q. 85. art. 36. art. 1. & 2. q. 5. art. 2. Et quoq. l. 12. ar. 23. & 4. Ethic. fin.

Cap. 1. & 2. tom. 5.

sciens, quod eligens, quod propter hoc, quod immobiliter, habes ipsam, operetur & consequenter imperfecta virtus est, si aliquid horum deficiat, quamvis enim bonum tunc fieret, non tamen bene. Et scito Nouitiae, quod aliquid qualitatis inclinant in bonum aliquid, dupliciter deesse potest aliqua virtutis conditio, primo de pertinentibus ad speciem, seu essentiam virtutis, ut si deficeret, recta ratio uel electio, uel proprius finis in habitu agibilem, non esset in ueritate, uirtus nec perfecta, nec imperfecta: diceretur tamen uirtus imperfecta, sicut dispositio ad uirtutem. unde si quis habitatus est ad abstinentiam, uel castitatis materiam non secundum regulam rationis, aut non electione propter ipsum bonum rationis, talis habitus nec est, nec erit unquam uirtus, sed dispositio tantum ad uirtutem. Secundo de pertinentibus ad statum tantum uirtutis, ut si deficeret immobilitas aut extensio, aut debita dispositio subiecti, esset quidem imperfecta uirtus sic quod potest eadem in merito esse perfecta & simpliciter uirtus, ablatis illis defectibus. oportet ergo te cautum esse, cum de uirtute imperfecta est sermo, an intelligatur ibi de imperfecta ratione status, an quia dispositio tantum est. & eadem oportet uti cautela, cum negari in ueneris rationem propria, uel simpliciter uirtutis. scies autem discernere intentionem litera si secundum nunc dicta in spekeris, an eadem qualitas, que negatur uirtus, sit postmodum uirtus, uel non: quoniam ut patet, si primum inuenieris de non uirtute, secundum statum est sermo: si secundum de non uirtute, secundum est sentiam. Et hoc si seruaueris, non vagaberis ad querendum constitutia uirtutum in esse uirtutis in genere relationis, ut Scotus putauit, sed perfectionem statum perquires, aut nouae uirtutis generationem facilem, post talem ac tantam dispositionem.

Super Quaestione sexagesima quinta Articulum primum.

IN eodem primo articulo q. 65, dubium de connexionem uirtutum ex Scoto refurgit, ipse nanque in tertio sent. distin. 36. solam connexionem uirtutis moralis cum prudentia sua, id est, illius materiam, & non e contra tenens, putat nec prudentiam moralem uirtutem, nec moralem uirtutem prudentiam simpliciter, id est totius agibilis, nec unam moralem uirtutem, aliam moralem coexistere: sed simul stare, quod aliquis sit temperantia in summo, & tamen auarus, in iustus &c. Et ut distinxerit omnia percipiantur, primo recitabuntur sua motiua: secundo declarabuntur fundamenta ueritatis. tertio satisfiet obiectis. Arguit primo Scotus contra connexionem uirtutum ex hoc, quod sunt perfectiones partiales eiusdem perfectibilis, potest perfectum esse illud perfectibile secundum unam, & imperfectum secundum aliam, ut patet in Sorte respectu uisus & auditus. Constat autem cardinales uirtutes esse partiales perfectiones mentis nostrae, ergo. Secundo ex definitione uirtutis a. Ethic. Quilibet uirtus moralis est habitus electiuus in medietate consistens, determinata ratione, prout sapiens determinabit absque determinatione & electione medij in alia materia, ergo est uirtus sine connexionem ad alias uirtutes. Et antecedens patet, quia in definitione uirtutis, non ponitur nisi connexionem ad prudentiam, seu rationem determinantem medij in illa materia. Tertio, ex exercitio causante uirtutem: quia potest aliquis optime se exercere in materia unius uirtutis, & non in materia alterius, ergo non sunt connexae. tenet sequela, quia uirtus generatur ex actibus. Quarto, ex distantia: quia uirtutes eiusdem generis quae sunt propinquiores, non sunt connexae, puta uirginitas, & castitas coniugalis, ergo a fortiori uirtutes distinctae secundum genus, ut cardinales, quae magis distant, non sunt connexae. Quinto, deducit ad tria inconuenientia ex connexionem, primo, quod aliqua uirtus esset uirtus antequam esset uirtus, secundum, quod nulla uirtus esset prima, tertio, quod unus actus generaret omnes uirtutes: sequela primi probatur sic, Temperantia per se non est uirtus sine uirtute fortitudinis, ergo fortitudo est prius uirtus, & ex alia parte fortitudo non potest esse uirtus sine temperantiae uirtute, ergo fortitudo non erit uirtus nisi post temperantiam, ergo fuit uirtus antequam esset uirtus, sequela secundi patet: quia ex quo quilibet coexistit aliam, omnes sunt simul, & consequenter nulla prior aut posterior se-

quae terti probatur, quia impossibile est simul haberi totas perfectiones generatiuos tot uirtutum. Quod autem tertium sit inconueniens, probatur, quia unus actus est unius uirtutis, & tunc esset actus unius uirtutis, si esset generata, ita est generatus unius, & non omnium uirtutum: huc de primo.

Quo ad secundum dicto, connexionem uirtutum cardinalium conuincit ex isto principio, qui in littera sic. Uirtus moralis exigit prudentiam, prudentia autem exigit omnes tres uirtutes morales, ergo omnes uirtutes morales sunt connexae. Sed quia propositiones hae ad sumptu diuersitas de intelligitur, oportet eas explare, & sensum uerum capere, & tunc uidere uer-

Pra. Sicut uirtutes morales partem appetitiuae aequa ita uirtutes intellectuales partem rationis huius. Prima ergo propositio, scilicet uirtus moralis exigit prudentiam, quia ex definitione uirtutis, secundum ethicorum allata patet, non negatur, sed distinguitur: quia aut intelligitur de prudentia totali, aut partiali, & uocatur prudentia totalis prudentia respectu omnium agibilium: partialis autem respectu huius materiae, delectationis uenerae, uel periculorum mortis, &c. si in assumpta propositione, & definitione uirtutis moralis intelligitur de prudentia totali, negatur: si de partiali, conceditur, sed tunc patet manifeste, quod nihil ualeat procellus: quia prudentia partialis non exigit omnes uirtutes morales, propter istam autem distinctionem oportet ostendere, aut ueritatem assumptam de prudentia totali, aut quod prudentia partialis exigit omnes uirtutes, & utrumque simul fiet, ostendendo quod prudentia partialis, aut non est prudentia sufficientis ad materiam illius uirtutis, & consequenter non est prudentia totalis, ostenditur autem hoc facile ex connexionem materiam uirtutum moralium, & ipsa definitione uirtutis. Sic uirtus moralis, puta temperantia, est habitus secundum rationem rectam electiuus medij in delectationibus tactus, non prout electiuus medij in talibus delectationibus contingit corrupti a talibus illi passione, sed simpliciter undecumque contingat ab electione illis medij in electionem extremorum uiciorum declinare, ergo temperantiae uirtus necessario habituum reddit animum ad eligendum talem medij secundum prudentiam totalem. Assumptum hoc manifestatur dupliciter: siquidem credi potest, quod uirtus moralis, puta temperantia, perficit animum prout, ut declinatio a tali medio oriatur ex aliqua certa passione, puta ut ex amore concupiscentiae declinari solet a medio delectationibus tactus, ita quod non spectat ad temperantiam inclinare ad eligendum medij in delectationibus tactus, nisi per quanto abducimur a medio ob amorem superflue delectationis, secundum autem modo, ut temperantiae sit inclinare ad tale medij contra quosque impetus ex quacumque passione prouenientes ad abducendum a tali medio, puta ex auaritia, ex timore mortis &c. Differunt autem inter tantum hi duo modi, uerum haec pendet ista ueritas, & secundum primum modum non fiat aliquid temperatus nisi secundum quid, iuxta secundum uero fiat temperatus simpliciter, quoniam ut patet, iuxta primum modum non est habitus ad medij in delectationibus tactus, nisi si secundum quid, quia secundum quod oriuntur a certis passionibus tantum iuxta secundum uero est habitus ad medij in delectationibus tactus totaliter, quia secundum quod oriuntur ex quacumque motiuo. Quod autem temperantia primo modo non est uirtus, sed secundum modo tantum, manifeste ex usu conuenitur: mulier enim habituata ad castitatem quantum est ex amore delectationum, si inops & auara male merendo ueneris uicium, proculdubio immoderata est: & similiter si timore uerberum aut infamiae &c. hoc faciat. Idem ergo est dicere, quod temperantia non perficit animum contra timores, & alias passiones, ut & in quantum tamen sit corruptum electionem medij in delectationibus tactus, & dicere quod qui moechatur ut futurum, non est moechus, & meretricem ob solam auaritiam posse simul esse temperatam, & infinita huiusmodi falla. spectat igitur ad modum uirtutem inclinare ad medij in propria materia non solum excludendo extrema secundum quid, sed secundum quod quod connexionem habent cum aliena materia. ut enim in littera dicitur in responsione ad tertium, & quartum, agibilia quae sunt materia uirtutum moralium, sunt ordinata ad inuicem, & propterea unum redundat in aliud, & propterea oportet uirtutem moralem perficere sic animum in propria materia, ut nec ex his supra infra limites propriae materiae secundum se sunt, nec ex his

que intrant limites proprie materie ex connexione illius cum alius abducatur a medio eligendo in illa materia. & sic patet aliquid, & reflat manifestatam consequentia, quod dicitur hoc sequatur, quod virtus moralis coexistat prudentiam totalem, hoc autem sic probatur. Virtus moralis eligit medium in propria materia simpliciter, id est secundum se, & ut in eam redundant alie materie, ergo exigit rectam rationem sui secundi se, & secundum comparationem ad alias: sed hoc est prudentia totalis, ergo sequela est manifestata ex eo, quod virtus moralis est electiva secundum rectam rationem, & sicut est electiva in propria materia & secundum se & secundum comparationem ad alias materias: ita oportet quod ratio recti significans illam materiam & secundum se, & secundum comparationem ad alias, ex defectu maneat recte regulata in huiusmodi comparationibus proventis, quod habuit virtus in calitate, & non in paupertate, honestate, fortitudine, & iustitia, propter avaritiam, aut timorem, aut odium, contra calitatem facit: comparatur siquidem, tunc in tali animo bonum calitatis bono pecunie, ut equalis a morte, aut explendi appetitus odii huiusmodi. & dicitur magis eligendum nunc hoc apparet bonum, quam illud vere bonum propter passionem, seu affectionem nunc, hic & ad hoc magis, quam illud.

Quod autem ratio recta circa unam materiam tam secundum se, quam secundum id quod est connexione habet, est prudentia totalis, ex illo principio secundi de anima, in c. de seculo communi, patet, scilicet quod iudicans inter aliqua duo, oportet cognoscere utrumque. Si enim hanc rectam rationem oportet comparare ad hanc materiam reliquis agibilibus, oportet eam, quia ratio est, utraque cognoscere: & quia recta est, circa vera que rectam esse, constat autem rectam rationem circa omnia agibilia prudentiam esse totalem, patet igitur ex dictis, quod prudentia partialis non est prudentia nisi sit totalis, & consequenter, ut patet, exigit omnes virtutes morales, propter quod in calce articuli dicitur, quod defectus prudentie circa unam partem agibilium induceret defectum circa alia. Ex his autem habes, quomodo intelligenda sit definitio virtutis moralis. Ethic. quod ad duos terminos scilicet electionem medii, & rectam rationem. Intelligitur, n. de electione medii non secundum quid, sed simpliciter id est contra quemque abducendum a recta ratione, non secundum quid, id est, secundum partem, sed simpliciter seu totaliter, & sic patet, quod ex definitione virtutis sine glossis appositis, excludendo solum sensum secundum quid, & utendo sensu simpliciter, quod regulariter in definitionibus intelligitur, habes connexionem prudentie totaliter ad virtutem moralem.

Explicata autem & probata prima propositione assumpta, reliquum est, ut probetur & explanetur secunda scilicet quod virtus moralis exigit omnes virtutes morales. Hec propositio, licet possit probari ex parte materie, quia sicut temperantia generatur ex frequentibus electionibus medii in delectationibus, ita prudentiam oportet generari ex frequentibus iudiciis & preceptis circa sua materiam, que est totum agibile: melius tamen monstratur propositum ex ipsa ratione prudentie secundum se, ut in litera fit ex parte principiorum ipsius prudentie scilicet. Prudentia est recta ratio consiliativa, iudicativa, & preceptiva, ergo rectitudo eius exigit animum tam secundum partem apprehensivam, quam secundum partem appetitivam, recte & bene se habere circa principia recte rationis, que sunt fines agibilium, se dicit se habere ad huiusmodi fines, est habere omnes virtutes morales principales. ergo prudentia coexistit secundum se omnes virtutes huiusmodi. Antecedens patet: sequela vero quod ad partem apprehensivam est nota, quia habitus conclusionum pendet ex habitu principiorum. Quod ad partem vero appetitivam, licet ex supradictis de prudentia patet: breviter tamen quasi repetendo manifestatur sic prudentia non est in ratione solum, ut dicitur in 6. Ethic. quia est in ratione ut mota ad appetitum, & propter hoc non traditur obliuioni, ut ibidem dicitur, ergo dependet ab appetitu proculdubio recto: obiectum autem appetitus est finis, ergo dependet ab appetitu recte se habente ad finem, quod eat intentum. Quod autem dependat prudentia ab appetitu recto respectu omnium finium agibilium, & non unius tantum, licet ex redundantia connexionis, possit haberi in litera: tamen probatur ex hoc, quod si sicut scientia dependet ex omnibus ipsius principis & non aliquibus tantum, ita Geometria errans in uno principio, non est scientia

Prudentia, ita prudentia non est prudentia nisi omnia principia recta supponat, fines autem agibilium consistat esse principia ex quibus prudentia procedit, & ad quos oportet apprehensionem se recte habere, alioquin & in actu iudicis, quia delectatio corrumpit estimationem prudentie, & in actu precepti, quia est a ratione ut in best appetitum, erratur.

Et sic, quod licet recta ratio agibilium pendat ex utraque rectitudine circa fines, scilicet ex rectitudine parvis apprehensivae & appetitivae, quia tria rectitudo apprehensivae non est propria prudentie, sed communis sibi & ceteris virtutibus intellectuales circa conclusiones, & authoris divinum ingenium, ex propriis consistit doctrinam facere, ideo illam

Am. in illud Luc. 6. Beati paupes ipsi circa finem habebunt lucem in lucam 10. 5.

silencio preterit, & rectitudinem appetitus, quae est propria prudentie (sola enim prudentia secundum se pendet ex appetitu recto moraliter finis) posuit principium prudentie, & propterea comparavit ipsam intellectui, qui est habitus principiorum, dicens, quod sicut in speculativa scientia pendet ex habitu principiorum, ita in moralibus recta ratio pendet ex recto appetitu finium. Est enim habitus principiorum in appetitu, quia fines principia sunt operabilia, quod ad demum appetitum recte se habere ad fines operabilia, si habere virtutes morales, patet ex eo, quod eadem est virtus intendens finem proprium alicuius materie, & eligens medium in illa, ac per hoc eadem est temperantia virtus, qua quis recto appetitu intendit bonum rationis in delectationibus tactus, & qua eligit medium in eisdem secundum rectam rationem. Et sic patet totus processus, qui tanto verior comprobatur, quanto ex sola definitione virtutis moralis, considerando quod coexistunt particulae definitionis de iure connexionem mutuum virtutum moralium, computata etiam inter eas prudentia. Hec de secundo.

Quod ad tertium, respondendo ordinate obiectis, dicitur, quod prime rationis maior est falli, si est universalis, ut esse debet. Sunt enim multe partiales perfectiones connexae, licet non omnes sint connexae. Intellectus enim & voluntas connexae sunt, usus & auditus non, unde ex hoc nihil habetur. Secunda vero ratio ex definitione virtutis iam soluta est, & coniectum est, quod in definitione virtutis oportet cadere rectam rationem simpliciter, & non secundum quid, ut opponens vult, concedens quod non spectat ad temperantiam virtutem firmare animum, ne timore motus fornicetur, & sic incidit in foveam magnam, scilicet quod talis non faciat contra temperantiam, cuius oppositum tamen sentit, & propterea conuincitur. Aut talis recedit a medio temperantiae, aut non si sic, declinat in vicium extremum, ergo est contra rectam rationem spectantem ad temperantiam: si non, ergo fornicationem committens ex avaritia soluit, & non propter delectationem, non peccat contra temperantiam.

Ad tertium, respondetur in litera ad primum, quod materie virtutum sunt duplices, quedam spectantes ad communem vitam, quedam ad aliquam particularem statum. In primis que sunt materie virtutum cardinalium, non contingit exerceri in una, & non in alia recte, sicut fiat virtus aliqua, quamvis possit inchoari aliqua virtutis generari: in istis autem contingit fieri unam sine alia actu: sit tamen omnis dupliciter, primo in potentia propinqua, ut in litera dicitur: secundo in preparatione animi, ut alibi dicit author, quia connexio virtutum omnium est connexio in tertio id est in prudentia, que dicitur formale in omni virtute scilicet preparationem animi, & deficientem materia. Et per hoc patet responsio ad quartum, tum quia formaliter tria, secundo preparationem animi sufficit castitatem coniugalem, & virginitatem esse connexas: tum quia fallum est, quod sit maior ratio de connexione specialium, quam generalium virtutum, quia harum materia magis connexae sunt coniunctione occurus respectu ceterationis humane, licet minus connexae sint coniunctione similitudinis, & propterea istas oportet esse connexas formaliter & materialiter, illas formaliter tantum.

Ad quintum dicitur dupliciter iuxta duos modos, quibus connexio ista intelligi potest, connexio namque virtutum cum non sit successiva, claudit in se similitatem temporis, ita quod oportet eas in eodem tempore esse, fieri, & corrumpi: sed huiusmodi similitas temporis potest dupliciter intelligi. Primo, secundum rigorem veritatis, ut scilicet in eodem instanti temporis quo est una, sit actualiter alia, & in nullo instanti sit una sine alia actualiter, & hic sensus videtur communiter accipi, & contra eum procedit

tem intellectivam, sed virtutes intellectuales non sunt connexae: potest enim aliquis habere unam scientiam sine hoc, quod habeat aliam, ergo etiam neque virtutes morales sunt connexae.

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

¶ 4. Præterea, si virtutes morales sint connexae, hoc non est nisi quia conneduntur in prudentia: sed hoc non sufficit ad connexionem virtutum moralium, videtur enim quod aliquis possit esse prudens circa agibilia, quae

dit argumentum unde hunc sequendo sensum, conceditur quod nulla cardinalium uirtutum est prior aut posterior altera secundum tempus, & similiter quod nulla est prima postive ordine temporis, sed qualibet sic est prima negative. Negatur autem quod sequatur temperantiam esse prius uirtutem, quam sit uirtus. & probatio assumit falsum scilicet si temperantia non est uirtus sine uirtute fortitudinis, ergo fortitudo est prius uirtus. sufficit enim ad hoc, quod fortitudo sit simul uirtus, ut patet: Non habeo deum pro inconuenienti, quod unico actu in uirtute tot precedentium generentur simul omnes uirtutes in esse perfecto: & cum dicitur. Ille actus est unius uirtutis, dico quod ille actus est actus generatus prudentiae, qui agit in uirtute habitus principiorum prudentiae. Cum enim, ut ex dictis patet, habitus principiorum prudentiae in parte apprehensiva sit syncretis, in parte appetitiua sit ad minus triplex habitus trium uirtutum cardinalium, & pluribus habitibus simul uti contingat in ordine ad unum, & prudentia una existens ex omnibus his pendeat, & generatio prudentiae sit perfectio uirtutum, consequens est ut actus generatus prudentiae procedat & a syncretis, & habitibus tribus uirtutum cardinalium non plus perfectarum, sed ipso actu generate prudentiam esse perfectum accipientium: & sic ille actus dato quod esset unius tantum uirtutis, puta synderefs, quia nulla presupponitur alia uirtus, esset tamen multorum habituum participatus, & sic posset multas consummare uirtutes, sicut post genitam prudentiam recte precipere simul in pluribus materiis, est actus unius uirtutis prudentiae scilicet electiue: multarum autem uirtutum moralium principiorum prudentiae est actus participatiue. Secundo autem modo, similitas temporis intelligitur secundum propinquitatem, ut si quae parum differunt secundum sps, simul esse dicuntur iuxta illud. Quod parum distat, nihil distare uidentur. & sic uirtutes morales pluribus actibus quasi simul generantur, & dicuntur connexae, quia oportet unamquamque statim aliam comitem habere. & licet hoc uideatur prima facie in consonum, si quis tamen consideret quod sermo praesens non est metaphysicus, neque mathematicus, sed moralis, in quo non admodum certitudo queritur, & attendat ad alias proprietates uirtutum, quod simili modo uerificantur, non usquequaque hoc spernet. Patet namque quod attingere medium non minus contingit uirtuti, quam connexio: & constat quod contingere medium uocatur non solum attingere centrum, sed prope. Quare ergo connexio uirtutum non uocanda est, si prope sint, sed solum in instanti si attingant. Idem enim ut in materia connexionis instanti, quod in materia de medio punctum centrale. Et scito hic quod ex utroque modo simultaneae generationis uirtutum saluatur, quod uirtutes quatenus uirtutes sunt, qualitates sunt absolute, quas dicimus habitus, iuxta superius determinata contra Scotum. Nam si similitas ista non est instantanea, sed quasi, constat quod sicut post multos actus ex ali-

An. 6. d. Tri. G. 4. in prin. 10. 3.

li. 22. mor. c. ad me. il. li. 2.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

li. in fo. a. p. in. nunc. gando.

quo in uirtute omnium generatur habitus temperantiae, ita & uirtus temperantiae. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis, si autem similitas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio comparatiua potest esse a multis, immo omnibus uirtutibus cardinalibus, postquam sunt genitae: ita una similitas electio potest esse generatiua simul omnium in propinqua dispositione existentium, in unico actu superuenienti in uirtute non precedentium generandae essent locum suus absolute entitates, nec in hoc est differentia rationem uirtutis & habitus, ut patet. Manifeste autem est, cum proposito altero perpetrato sub instanti poena mortis eligitur, perleuare in bono electionem illam esse a prudentia iudicante, precipiente, a uirtutibus alterius coniugis retinente uolare, a fortitudine in morem mortis superante, a temperantia delectationem ueream quando oportet & recuante uide si qs sit adeo citatus in harum omnium uirtutum alibus, ut deueniat ad hoc, qd si unum adhuc exercetur, fieret in eo uirtus temperantiae, & similitas de iustitia & aliis, & imple in unum modum exeat actum cadentem super materias omnium uirtutum, ac per hoc quod ualentem quantum actibus, illo unum actu generantur simul quatuor habitus uirtutis, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic electio ad uirtutes proposito sibi ad alterum morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possideret, tunc enim ratione iudicii & praecipit fieret prudentia, ratione electionis de quentis fieret alie uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, quod fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtute saluatur, utpote imperfecte, non sunt connexae. Sed ne uideatur super re, & quia uero omnia consonare & absolute & simpliciter distantur, haec de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, de connexio adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non ex electiua, cuius rationem supra habuimus &c.

cunquē materia ista considerentur: & secundum hoc manifeste apparet ratio connexionis. Non enim firmitas habet laudem uirtutis si sit sine moderatione, uel recludit, aut discretione: & eadem ratio est de aliis. Et hanc rationem connexionis assignat Gregorius uigesimo secundo Moralium dicens, quod uirtutes si sint disiunctae, non possunt esse perfectae secundum rationem uirtutis: quia nec prudentia uera est quae iusta, & temperans, & fortis non est: & idem subdit de aliis uirtutibus. Et similem rationem assignat Augustinus in sexto de Trinitate. Alii uero distinguunt praedictas uirtutes secundum materias, & secundum hoc assignatur ratio connexionis ab Aristotele in sexto Ethicorum, quia sicut supra dictum est, nulla uirtus moralis potest sine prudentia haberi, eo quod proprium uirtutis moralis est facere electionem rectam, cum sit habitus electiuus. Ad rectam autem electionem non solum sufficit inclinatio in debitum finem, quod est directe per habitum uirtutis moralis, sed etiam quod aliquis directe eligat ea quae sunt ad finem, quod fit per prudentiam, quae est consiliatiua, & iudicatiua, & praecipitiua eorum quae sunt ad finem. Similiter etiam prudentia non potest haberi, nisi habeantur uirtutes morales, cum prudentia sit ratio agibilium, quae sicut ex principijs, procedit ex finibus agibilium, ad quos aliquis recte se habet per uirtutes morales. Vnde sicut sci-

quo in uirtute omnium generatur habitus temperantiae, ita & uirtus temperantiae. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis, si autem similitas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio comparatiua potest esse a multis, immo omnibus uirtutibus cardinalibus, postquam sunt genitae: ita una similitas electio potest esse generatiua simul omnium in propinqua dispositione existentium, in unico actu superuenienti in uirtute non precedentium generandae essent locum suus absolute entitates, nec in hoc est differentia rationem uirtutis & habitus, ut patet. Manifeste autem est, cum proposito altero perpetrato sub instanti poena mortis eligitur, perleuare in bono electionem illam esse a prudentia iudicante, precipiente, a uirtutibus alterius coniugis retinente uolare, a fortitudine in morem mortis superante, a temperantia delectationem ueream quando oportet & recuante uide si qs sit adeo citatus in harum omnium uirtutum alibus, ut deueniat ad hoc, qd si unum adhuc exercetur, fieret in eo uirtus temperantiae, & similitas de iustitia & aliis, & imple in unum modum exeat actum cadentem super materias omnium uirtutum, ac per hoc quod ualentem quantum actibus, illo unum actu generantur simul quatuor habitus uirtutis, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic electio ad uirtutes proposito sibi ad alterum morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possideret, tunc enim ratione iudicii & praecipit fieret prudentia, ratione electionis de quentis fieret alie uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, quod fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtute saluatur, utpote imperfecte, non sunt connexae. Sed ne uideatur super re, & quia uero omnia consonare & absolute & simpliciter distantur, haec de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, de connexio adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non ex electiua, cuius rationem supra habuimus &c.

quo in uirtute omnium generatur habitus temperantiae, ita & uirtus temperantiae. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis, si autem similitas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio comparatiua potest esse a multis, immo omnibus uirtutibus cardinalibus, postquam sunt genitae: ita una similitas electio potest esse generatiua simul omnium in propinqua dispositione existentium, in unico actu superuenienti in uirtute non precedentium generandae essent locum suus absolute entitates, nec in hoc est differentia rationem uirtutis & habitus, ut patet. Manifeste autem est, cum proposito altero perpetrato sub instanti poena mortis eligitur, perleuare in bono electionem illam esse a prudentia iudicante, precipiente, a uirtutibus alterius coniugis retinente uolare, a fortitudine in morem mortis superante, a temperantia delectationem ueream quando oportet & recuante uide si qs sit adeo citatus in harum omnium uirtutum alibus, ut deueniat ad hoc, qd si unum adhuc exercetur, fieret in eo uirtus temperantiae, & similitas de iustitia & aliis, & imple in unum modum exeat actum cadentem super materias omnium uirtutum, ac per hoc quod ualentem quantum actibus, illo unum actu generantur simul quatuor habitus uirtutis, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic electio ad uirtutes proposito sibi ad alterum morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possideret, tunc enim ratione iudicii & praecipit fieret prudentia, ratione electionis de quentis fieret alie uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, quod fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtute saluatur, utpote imperfecte, non sunt connexae. Sed ne uideatur super re, & quia uero omnia consonare & absolute & simpliciter distantur, haec de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, de connexio adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non ex electiua, cuius rationem supra habuimus &c.

quo in uirtute omnium generatur habitus temperantiae, ita & uirtus temperantiae. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis, si autem similitas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio comparatiua potest esse a multis, immo omnibus uirtutibus cardinalibus, postquam sunt genitae: ita una similitas electio potest esse generatiua simul omnium in propinqua dispositione existentium, in unico actu superuenienti in uirtute non precedentium generandae essent locum suus absolute entitates, nec in hoc est differentia rationem uirtutis & habitus, ut patet. Manifeste autem est, cum proposito altero perpetrato sub instanti poena mortis eligitur, perleuare in bono electionem illam esse a prudentia iudicante, precipiente, a uirtutibus alterius coniugis retinente uolare, a fortitudine in morem mortis superante, a temperantia delectationem ueream quando oportet & recuante uide si qs sit adeo citatus in harum omnium uirtutum alibus, ut deueniat ad hoc, qd si unum adhuc exercetur, fieret in eo uirtus temperantiae, & similitas de iustitia & aliis, & imple in unum modum exeat actum cadentem super materias omnium uirtutum, ac per hoc quod ualentem quantum actibus, illo unum actu generantur simul quatuor habitus uirtutis, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic electio ad uirtutes proposito sibi ad alterum morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possideret, tunc enim ratione iudicii & praecipit fieret prudentia, ratione electionis de quentis fieret alie uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, quod fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtute saluatur, utpote imperfecte, non sunt connexae. Sed ne uideatur super re, & quia uero omnia consonare & absolute & simpliciter distantur, haec de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, de connexio adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non ex electiua, cuius rationem supra habuimus &c.

quo in uirtute omnium generatur habitus temperantiae, ita & uirtus temperantiae. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis, si autem similitas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio comparatiua potest esse a multis, immo omnibus uirtutibus cardinalibus, postquam sunt genitae: ita una similitas electio potest esse generatiua simul omnium in propinqua dispositione existentium, in unico actu superuenienti in uirtute non precedentium generandae essent locum suus absolute entitates, nec in hoc est differentia rationem uirtutis & habitus, ut patet. Manifeste autem est, cum proposito altero perpetrato sub instanti poena mortis eligitur, perleuare in bono electionem illam esse a prudentia iudicante, precipiente, a uirtutibus alterius coniugis retinente uolare, a fortitudine in morem mortis superante, a temperantia delectationem ueream quando oportet & recuante uide si qs sit adeo citatus in harum omnium uirtutum alibus, ut deueniat ad hoc, qd si unum adhuc exercetur, fieret in eo uirtus temperantiae, & similitas de iustitia & aliis, & imple in unum modum exeat actum cadentem super materias omnium uirtutum, ac per hoc quod ualentem quantum actibus, illo unum actu generantur simul quatuor habitus uirtutis, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic electio ad uirtutes proposito sibi ad alterum morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possideret, tunc enim ratione iudicii & praecipit fieret prudentia, ratione electionis de quentis fieret alie uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, quod fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtute saluatur, utpote imperfecte, non sunt connexae. Sed ne uideatur super re, & quia uero omnia consonare & absolute & simpliciter distantur, haec de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, de connexio adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non ex electiua, cuius rationem supra habuimus &c.

quo in uirtute omnium generatur habitus temperantiae, ita & uirtus temperantiae. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis, si autem similitas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio comparatiua potest esse a multis, immo omnibus uirtutibus cardinalibus, postquam sunt genitae: ita una similitas electio potest esse generatiua simul omnium in propinqua dispositione existentium, in unico actu superuenienti in uirtute non precedentium generandae essent locum suus absolute entitates, nec in hoc est differentia rationem uirtutis & habitus, ut patet. Manifeste autem est, cum proposito altero perpetrato sub instanti poena mortis eligitur, perleuare in bono electionem illam esse a prudentia iudicante, precipiente, a uirtutibus alterius coniugis retinente uolare, a fortitudine in morem mortis superante, a temperantia delectationem ueream quando oportet & recuante uide si qs sit adeo citatus in harum omnium uirtutum alibus, ut deueniat ad hoc, qd si unum adhuc exercetur, fieret in eo uirtus temperantiae, & similitas de iustitia & aliis, & imple in unum modum exeat actum cadentem super materias omnium uirtutum, ac per hoc quod ualentem quantum actibus, illo unum actu generantur simul quatuor habitus uirtutis, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic electio ad uirtutes proposito sibi ad alterum morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possideret, tunc enim ratione iudicii & praecipit fieret prudentia, ratione electionis de quentis fieret alie uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, quod fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtute saluatur, utpote imperfecte, non sunt connexae. Sed ne uideatur super re, & quia uero omnia consonare & absolute & simpliciter distantur, haec de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, de connexio adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non ex electiua, cuius rationem supra habuimus &c.

quo in uirtute omnium generatur habitus temperantiae, ita & uirtus temperantiae. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis, si autem similitas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio comparatiua potest esse a multis, immo omnibus uirtutibus cardinalibus, postquam sunt genitae: ita una similitas electio potest esse generatiua simul omnium in propinqua dispositione existentium, in unico actu superuenienti in uirtute non precedentium generandae essent locum suus absolute entitates, nec in hoc est differentia rationem uirtutis & habitus, ut patet. Manifeste autem est, cum proposito altero perpetrato sub instanti poena mortis eligitur, perleuare in bono electionem illam esse a prudentia iudicante, precipiente, a uirtutibus alterius coniugis retinente uolare, a fortitudine in morem mortis superante, a temperantia delectationem ueream quando oportet & recuante uide si qs sit adeo citatus in harum omnium uirtutum alibus, ut deueniat ad hoc, qd si unum adhuc exercetur, fieret in eo uirtus temperantiae, & similitas de iustitia & aliis, & imple in unum modum exeat actum cadentem super materias omnium uirtutum, ac per hoc quod ualentem quantum actibus, illo unum actu generantur simul quatuor habitus uirtutis, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic electio ad uirtutes proposito sibi ad alterum morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possideret, tunc enim ratione iudicii & praecipit fieret prudentia, ratione electionis de quentis fieret alie uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, quod fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtute saluatur, utpote imperfecte, non sunt connexae. Sed ne uideatur super re, & quia uero omnia consonare & absolute & simpliciter distantur, haec de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, de connexio adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non ex electiua, cuius rationem supra habuimus &c.

quo in uirtute omnium generatur habitus temperantiae, ita & uirtus temperantiae. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis, si autem similitas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio comparatiua potest esse a multis, immo omnibus uirtutibus cardinalibus, postquam sunt genitae: ita una similitas electio potest esse generatiua simul omnium in propinqua dispositione existentium, in unico actu superuenienti in uirtute non precedentium generandae essent locum suus absolute entitates, nec in hoc est differentia rationem uirtutis & habitus, ut patet. Manifeste autem est, cum proposito altero perpetrato sub instanti poena mortis eligitur, perleuare in bono electionem illam esse a prudentia iudicante, precipiente, a uirtutibus alterius coniugis retinente uolare, a fortitudine in morem mortis superante, a temperantia delectationem ueream quando oportet & recuante uide si qs sit adeo citatus in harum omnium uirtutum alibus, ut deueniat ad hoc, qd si unum adhuc exercetur, fieret in eo uirtus temperantiae, & similitas de iustitia & aliis, & imple in unum modum exeat actum cadentem super materias omnium uirtutum, ac per hoc quod ualentem quantum actibus, illo unum actu generantur simul quatuor habitus uirtutis, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic electio ad uirtutes proposito sibi ad alterum morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possideret, tunc enim ratione iudicii & praecipit fieret prudentia, ratione electionis de quentis fieret alie uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, quod fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtute saluatur, utpote imperfecte, non sunt connexae. Sed ne uideatur super re, & quia uero omnia consonare & absolute & simpliciter distantur, haec de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, de connexio adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non ex electiua, cuius rationem supra habuimus &c.

quo in uirtute omnium generatur habitus temperantiae, ita & uirtus temperantiae. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis, si autem similitas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio comparatiua potest esse a multis, immo omnibus uirtutibus cardinalibus, postquam sunt genitae: ita una similitas electio potest esse generatiua simul omnium in propinqua dispositione existentium, in unico actu superuenienti in uirtute non precedentium generandae essent locum suus absolute entitates, nec in hoc est differentia rationem uirtutis & habitus, ut patet. Manifeste autem est, cum proposito altero perpetrato sub instanti poena mortis eligitur, perleuare in bono electionem illam esse a prudentia iudicante, precipiente, a uirtutibus alterius coniugis retinente uolare, a fortitudine in morem mortis superante, a temperantia delectationem ueream quando oportet & recuante uide si qs sit adeo citatus in harum omnium uirtutum alibus, ut deueniat ad hoc, qd si unum adhuc exercetur, fieret in eo uirtus temperantiae, & similitas de iustitia & aliis, & imple in unum modum exeat actum cadentem super materias omnium uirtutum, ac per hoc quod ualentem quantum actibus, illo unum actu generantur simul quatuor habitus uirtutis, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic electio ad uirtutes proposito sibi ad alterum morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possideret, tunc enim ratione iudicii & praecipit fieret prudentia, ratione electionis de quentis fieret alie uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligaris saluandum, quod fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtute saluatur, utpote imperfecte, non sunt connexae. Sed ne uideatur super re, & quia uero omnia consonare & absolute & simpliciter distantur, haec de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, de connexio adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non ex electiua, cuius rationem supra habuimus &c.

xionem uirtutum moralium, & merito: quia uirtutes morales perficiunt appetitum respectu finis: & ex supradictis constat, quod appetitus ex hoc qd proprium eius obiectum est finis, habet qd sic primum moues ad exercitium. Perfectio igitur uirtutum moralium spectat ad perfectionem appetitus ut mouentis ad exercitium, ac per hoc, ut mouentis rationem, ac per hoc ut inchoatis prudentiam quae est in ratione, ut mota ab appetitu. Prudentia uero, quia formas dat agibilib' sub quibus formis agibilib' a uirtute rationi consona, bonos efficiunt habitus, qui sunt uirtutes, perficit intellectum quatenus motus est ad speciem, ac per hoc quatenus motus est appetitus ex parte obiecti ad uirtutes morales. Quia igitur mutua est motio rationis, & appetitus, & prudentia in ratione, & uirtutes morales in appetitu spectant ad illas mutuas motiones, hinc prouenit, ut prudentia & morales uirtutes mutua quoque connexionem sint dependentes. Ethic eleua lector mentis oculos in celsitudinem admirabile doctrinae huius diuini doctoris, etiam in his minimis resoluatis in prima principia.

¶ In responsione ad quartum in eodem articulo, nota Nouit, quod hinc habes duplicem differentiam inter artem & prudentiam, ex qua fit quod artes non sunt connexae prudentiae uero non solum connexae, sed una prima est, quia ars respicit factibilia uno modo tantum, scilicet materia, prudentia uero respicit agibilia dupliciter scilicet ut materiam, & ut principia. Secunda est, quod etiam stado utrobique infra rationem materiam, factibilia non sunt connexa, ut error in uno redundet in aliud: agibilia autem sic sunt ordinata, quod error in uno errorem induceret in alio, ut ex praedictis patet.

ria speculatiua non potest haberi sine intellectu principiorum, ita nec prudentia sine uirtutibus moralibus, ex quo manifeste sequitur, uirtutes morales esse connexas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uirtutum moralium quaedam perficiunt hominem secundum communem statum scilicet quantum ad ea quae communiter in omni uita hominum occurrunt agenda. vnde oportet, qd homo simul exercitetur circa materias omnium uirtutum moralium. Et si quidem circa omnes exercitetur bene operando, acquirere habitus omnium uirtutum moralium. Si autem exercitetur bene operando circa unam materiam, non autem circa aliam puta bene se habendo circa iras, non autem circa concupiscentias, acquirere quidem habitum aliquem ad refranandum iras, qui tamen non habebit rationem uirtutis propter defectum prudentiae, quae circa concupiscentias corrumpitur: sicut etiam naturales inclinationes non habent perfectam rationem uirtutis, si prudentia desit. Quaedam uero uirtutes morales sunt, quae perficiunt hominem secundum aliquem eminentem statum, sicut magnificencia & magnanimitas. Et quia exercitium circa materias harum uirtutum non occurrit uniuersis communiter, potest aliquis habere uirtutes morales sine hoc, qd habitus harum uirtutum habeat actum, loquendo de uirtutibus acquisitis: sed tamē acquisitis alijs uirtutibus habet istas uirtutes in potentia propinqua. Cum enim aliquis per exercitium adeptus est liberalitatem circa mediocres donationes & sumptus, si superueniat ei abundantia pecuniarum, modico exercitio acquirere magnificenciae habitum, sicut Geometer modico studio acquirat scientiam alicuius conclusionis, quam nunquam considerauit. Illud autem habere dicimus, quod in promptu est, ut habeamus, secundum illud Philosophi in 2. Physic. Quod parum deest, quasi nihil deesse uidetur. Et per hoc patet responsio ad secundum.

AD TERTIVM dicendum, quod uirtutes intellectuales sunt circa diuersas materias adiuuicem non ordinatas, sicut patet in diuersis scientijs, & artibus: & ideo non inuenitur in uirtutibus moribus existentibus circa passiones & operationes, quae manifeste habent abiuuicem ordinem. Nam omnes passiones, a quibusdam primis procedentes, scilicet amo-

re & odio, ad quasdam alias terminantur scilicet delectationem & tristitiam. Et similiter omnes operationes, quae sunt uirtutis moralis materia, habent ordinem adiuuicem, & etiam ad passiones; & ideo tota materia moralium uirtutum sub una ratione prudentiae cadit. Habent tamen omnia intelligibilia ordinem ad prima principia, & secundum hoc omnes uirtutes intellectuales dependent ab intellectu principiorum, sicut prudentia a uirtutibus moralibus, ut supra dictum est. Principia autem uniuersalia, quorum est in intellectu principiorum, non dependent a conclusionibus, de quibus sunt reliquae intellectuales uirtutes, sicut morales dependent a prudentia, eo quod appetitus mouet quodammodo rationem, & ratio appetitum, ut supra dictum est.

AD QVARTVM Dicendum, quod ea ad quae inclinatur uirtutes morales, se habent ad prudentiam sicut principia, non autem factibilia se habent ad artem sicut principia, sed solum sicut materia. Manifestum est autem, quod etsi ratio possit esse recta in una parte materiae, & non in alia, nullo tamen modo potest dici ratio recta, si sit defectus cuiuscunque principii. sicut si quis erraret circa hoc principium, Omne totum est maius sua parte, non posset habere scientiam geometricam, quia oporteret multum recedere a ueritate in sequentibus. Et praeterea, agibilia sunt ordinata adiuuicem, non autem factibilia, ut dictum est: & ideo defectus prudentiae circa unam partem agibilibus, induceret defectum etiam circa alia agibilia, quod in factibilibus non contingit.

ARTICVLVS II.

Utrum uirtutes morales possint esse sine charitate.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod uirtutes morales possint esse sine charitate. Dicitur enim in li. sententiarum Prosperi, quod omnis uirtus praeter charitatem, potest esse communis bonis & malis: sed charitas non potest esse nisi in bonis, ut dicitur ibidem. ergo aliae uirtutes possunt haberi sine charitate.

¶ 2. Praet. Virtutes morales possunt acquiri ex actibus humanis, ut dicitur in 2. Ethic. sed charitas non habetur nisi ex infusione, secundum illud Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. ergo aliae uirtutes possunt haberi sine charitate.

¶ 3. Praet. Virtutes morales conueniuntur adiuuicem, in quantum dependent a prudentia; sed charitas non dependet a prudentia, immo prudentia excedit, secundum illud Eph. 3. Supereminentem scientiae charitatem Christi. ergo uirtutes morales non conueniuntur charitati, sed sine ea esse possunt.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Io. 3. Qui non diligit, manet in morte: sed per uirtutes perficitur uita spiritualis. ipsae uero sunt quibus recte uiuitur, ut Aug. dicit in 2. de liber. arbit. ergo non possunt

In corp. art.

q. 9. ar. 1. & q. 58. ar. 5. ad 1.

Ad 3. arg. p. cedens. Int. q. 71. ar. 4. co. & q. 23. ar. 7. & q. 51. arti. 2. co. & q. 107. ar. 2. ad 2. & uer. q. 14. ar. 6. & uirt. q. 2. art. 3. ad 2. & quol. 12. art. 23. 6. m.

¶ Super quatuor. sexagesima quinta articulum secundum.

¶ Nar. 2. eiusdem 65. q. aduerte tria primoduplicem differentiam ad propositum inter morales in suis & acquisitas, quia in suis perficitur in ordine ad ultimum suum simpliciter, acquisite uero in ordine ad ultimum finem in genere scilicet boni humani: puta felicitatis positae in 10. Ethicorum. Et ex secundo differunt, quia morales infuse sunt uirtutes simpliciter: acquisite uero secundum quid. Nec propterea putes auctorem hic contrariari philosopho morali, ac per hoc sibi ipsi, & etiam reliquis. Cum enim uero uerum non sit contrarium, ut in calce Perihermenias dicitur, & uniusquisque uerum dicat, si secundum casum ad ipsum spectantes recte iudicet, contingit quod de eodem diuersi iudicia sic diuersa proferant, ut uideantur contraria, non tamen sunt, ut patet si de infirmo medicus iudicet futuram mortem ex egritudine, de quo quia circumstantiae

li. 3. Eth. 6. 2. 10. 5.

e. 18. & 19. 60. 1.

stantie promittunt lo-
gam uitam, astrolo-
gus diuini uictu-
rum dixerit, uterque
enim secundum cau-
sas proprias iudi-
cium uerum protu-
lit, & hoc pacto acci-
dit in proposito, quo-
niam de uirtutibus
moralibus acquisitis
si secundum huma-
nas causas iudicium
fiat, dicuntur & sunt
inter maxima bona
hominis, & simplici-
ter uirtutes, & hoc
spectat ad morale.
Si autem de eisdem
iudicandum sit secun-
dum supernaturales
& diuinas causas, sic
sunt & dicuntur uir-
tutes secundum qd,
& hoc spectat ad
theologum. Vnde si
non uis in hac re er-
rare, aut despici tan-
quam uoluntarius
creator uirtutum, at-
tende quo habitu ac-
cinctus, naturali sci-
ficer, an diuino de
his loquatur, & in
quolibet uenerare
ueritatem etiam ab
solute prolata, quia
subintelligitur i qua
liber arte & scientia,
quod gaudet pro-
priis. Secundo aduer-
te, quod sicut pruden-
tia acquisita pendet
a uirtutibus morali-
bus, tanquam a pro-
ximis principijs sta-
bilientibus proxi-
mos prudentia fines
& ab appetitu natu-
rali felicitatis: tan-
quam a primo prin-
cipio stabilienti ulti-
mum finem huma-
num, ita prudentia su-
pernaturalis depen-
det a moralibus in-
fufis tanquam a pro-
ximis principijs fi-
nes proximos super-
naturales afferenti-
bus, & a charitate ta-
quam a primo prin-
cipio ultiimum su-
pernaturalem finem in
appetitu firman-
te. Tercio aduerte, quod
hic author ponit uir-
tutes morales acqui-
sitas in Gentilibus
multas, ut cum infe-
rius de necessitate
gratie ad opera mo-
raliter perfecta, &
de actionib. infide-
lium erit sermo, non
erres putando, quod
hic sermo fuerit de
uirtutibus secundu-
se, & non in natura
lapla. Quamuis enim
praesens sermo sit de
uirtutibus, secundu-
se, quia tamen author ip-
se expresse applicat

esse sine dilectione charitatis.
RESPON. Dicendum, qd sicut
supra dictum est. Virtutes mora-
les prout sunt operatiue boni in
ordine ad finem, qui non excedit
facultatem naturalem hominis,
possunt per opera humana acqri:
& sic acquisite sine charitate esse
possunt, sicut fuerunt in multis
Gentilibus. Secundum autem qd
sunt operatiue boni in ordine ad
ultimum finem supernaturalem,
sic perfecte & uere habent ratione
uirtutis, & non possunt humanis
actibus acquiri, sed infunduntur
a Deo; & huiusmodi uirtutes mo-
rales sine charitate esse non possunt.
Dictum est enim supra, qd alia
uirtutes morales non possunt esse
sine prudentia, prudentia autem
non potest esse sine uirtutib. mo-
ralibus, in quantum uirtutes mo-
rales faciunt bene se habere ad quos-
dam fines, ex quibus procedit ro-
prudencie. Ad rectam autem ro-
nem prudentie multo magis req-
ritur, quod ho bene se habeat cir-
ca ultimum finem, quod fit per
charitatem, quam circa alios fines
quod fit per uirtutes morales, si-
cut ro recta in speculatiuis maxi-
me indiget primo principio inde-
monstrabili, quod est, cōtradictio-
ria non simul esse uera. Vnde ma-
nifestum fit, quod nec prudentia
infusa potest esse sine charitate,
nec alia uirtutes morales conse-
quenter, quæ sine prudentia esse
non possunt. Patet igitur ex dictis,
qd sole uirtutes infusæ sunt perfe-
ctæ, & simpliciter dicendæ uirtu-
tes, quia bene ordinant hominem
ad finem ultimum simpliciter, a-
lia uero uirtutes scilicet acquisite,
sunt secundum quid uirtutes, non
autem simpliciter, ordinant enim
hominem bene respectu finis ulti-
mi in aliquo genere, non autem
respectu finis ultimi simpliciter.
Vnde Roman. decimo quarto su-
per illud: Omne quod non est ex
fide, peccatum est, dicitur glossa. Au-
gu. Vbi deest agnitio ueritatis, falsa
est uirtus etiam in bonis mori-
bus.
AD PRIMVM ergo dicendum,
quod uirtutes ibi accipiuntur se-
cundum imperfectam rationem
uirtutis: alioquin si uirtus mora-
lis secundum perfectam rationem
uirtutis accipitur, bonum facit ha-
bentem, & per consequens in ma-
lis esse non potest.
AD SECVNDVM Dicendum, qd
ratio illa procedit de uirtutib. mo-
ralibus acquisitis.
AD TERTIVM dicendum, qd etsi
charitas excedat scientia & pruden-
tiam, tamen prudentia dependet

Fa charitate, ut dictum est: & per
consequens omnes uirtutes mo-
rales infusæ.

ARTICVLVS III.

Utrum charitas possit esse sine alijs uir-
tutibus moralibus.

AD TERTIVM sic procedi-
tur. Videtur, quod charitas
sine alijs uirtutibus moralibus ha-
beri possit. Ad id enim ad quod
sufficit unum, indebitum est qd
plura ordinentur: sed sola charitas
sufficit ad omnia opera uirtutis
implenda, ut patet per id quod di-
citur primæ ad Corinth. 13. Char-
itas patiens est, benigna est &c.
ergo uidetur quod habita charitate, alia uirtutes
perfluerent.

¶ 2. Præ. Qui habet habitum uirtutis, de facili opera-
tur ea quæ sunt uirtutis, & ei secundum se placet,
unde & signu habitus est delectatio quæ fit in ope-
re, ut dicitur in 2. Ethic. sed multi habent charitatem
absque peccato mortali existentem, qui tamen diffi-
cultatem in operibus uirtutum patiuntur, neque eis
secundum se placet, sed solum secundum quod re-
feruntur ad charitatem. ergo multi habent charita-
tem, qui non habent alias uirtutes.

¶ 3. Præ. Charitas in omnibus sanctis inuenitur. sed
quidam sunt sancti, qui tamen aliquibus uirtutibus
carent. dicit enim Beda, quod sancti magis humilia-
tur de uirtutibus quas non habent, quæ de uirtu-
tibus quas habent gloriantur. ergo non est necessa-
rium, quod qui habet charitatem, omnes uirtutes
moralis habeat.

SED CONTRA est, qd per charitatem tota lex imple-
tur. Dicitur n. Ro. 13. quod qui diligit proximum, se-
gem impleuit. sed tota lex impleri non potest, nisi
omnes uirtutes morales; quia lex precipit de omni-
bus actibus uirtutum, ut dicitur in 5. Ethicor. ergo
qui habet charitatem, habet omnes uirtutes mor-
ales. Aug. etiam dicit in quadam epistola, qd charitas
includit in se omnes uirtutes cardinales.

RESPON. Dicendum, qd cum charitate simul inueni-
untur omnes uirtutes morales, cuius ratio est: quia
Deus non minus perfecte operatur in operibus gra-
tiae, quam in operibus naturæ. Sic autem uidemus in
operibus naturæ, qd non inuenit principium aliquo-
rum operum in aliqua re, quin inueniantur in ea que
sunt necessaria ad huiusmodi opera perficienda: sicut
in animalibus inueniuntur organa, quibus perfici
possunt opera, ad quæ peragenda anima habet potes-
tatem. Manifestum est autem quod charitas, in qua
tota lex ordinatur hominem ad finem ultimum, est prin-
cipium omnium bonorum operum, quæ in finem
ultimum ordinari possunt: unde oportet quod cum
charitate simul infundantur omnes uirtutes mora-
les, quibus homo perficit singula genera bonorum
operum. & sic patet, quod uirtutes morales infusæ
non solum habent connexionem propter pruden-
tiam, sed propter charitatem: & quod qui amittit
charitatem per peccatum mortale, amittit omnes
uirtutes morales infusæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ad hoc qd actus
inferioris potentia sit perfectus, requirit qd non so-
lum ad sit perfectio in superiori potentia, sed et in in-
feriori. Si enim principale agens debito modo do be-
beret,

Habetur ad
Ro. 14. i. g.
ordina. In-
uenitur ex li-
sent. q sunt
ex Aug. de-
serpte cap.
106. 19. 3.

eum ad Gentiles sine
charitate, oportet hanc
sufficere doctrinam
etiam in natura
ma, qualis fuit in Ge-
tilibus huiusmodi.

¶ Super quod
65. articulum
tertium.

¶ Artic. 3. cunctis
quæ est. 6. nihil
currit scribendum,
quod hic articulus de
connexionem ad
illum de necessitate
earundem moralium
infusarum cu sequen-
ti, & econuerso, ut in
quæ 63. superius pa-
ter &c.

Super quest. sexagesima quinta articulum quartum.

¶ Nat. eiusdem q. 65. aduertit, quod hic est sermo de affirmatio- ne & negatione uirtutis ratione status, & non ratione essen- tia: quoniam eadem numero qualitas affirmatur, & negatur uir- tute secundum diuer- sa tempora. Intentit ergo author, quod fi- des & spes sine chari- tate non sunt uirtutes, quia non sunt in statu uirtutis: cum charita- te autem sunt uirtutes, quia sunt in statu uir- tutis. Quare autem & quomodo hoc acci- dat, secundum ratio- nem in littera posita- facile apparet: recole- tibus quod ad fidem de eius subiecto, quod est intellectus, non absolute sed a uolun- tate motus. Ex hoc enim patet, quod acti- fidei scilicet credere Deo, cum non sit ab intellectu absolute, exigit necessario intel- lectum motum a uoluntate ad talem actum, aliter non est credere nec fidei actus, ac per hoc bene credere exigit intel- lectum bene motum a uoluntate, quod esse non potest nisi uoluntas sit bene affe- cta Deo, quod est per charitatem: & sic fi- des est in suo perfecte statu ex hoc quod hinc subiectum bene disposi- tum, & sic est uirtus. Similiter quoque, ac- cidit in spe, quoniam subiectum eius est uoluntas affecta meritis, & sperat actus eius scilicet expectare bea- tudinem a Deo, exigit in uoluntate meriti, sine quo non esse spe- raret: sed habere merita contingit dupliciter scilicet in intensionem tantum, & in re. Et si quidem uoluntas speret affecta tantum meritis in intensionem, actus quidem est spei, sed imperfectus: si uero speret affecta meritis in re, tunc spes est in suo perfecte statu, habet debitam in proprio subiecto dispositio- nem, & sic est uirtus &c.

¶ In eodem 4. artic. nota Nouit circa illud, Credere est alicui propria uoluntate assentire, quod Scotus in 1.5. distin. 3. sentent. in questione literal, ne scio quo spiritu ductus, non uult intellectum moueri a uoluntate ad credendum, sed sufficit eam non contra mouere. Afferunt, quod aliter sequeretur, quod proposito in intel- lectu alia esse paria, posset uoluntas imperare credulitatem. Sed reuera experimur, quod credere est uoluntarium, quamuis asti- mationes & dubitationes ad altera partem sint a persuasionibus, & apparentibus, unde obiecto sufficiente ad determinandum intel- lectum ad alteram partem determinante absque formidine alterius partis, ut obiectum fidei est, oportet uoluntate supplere mo- uendo intellectum ad assensum absque formidine, alioquin fidei actus nunquam erit: pote carens sufficienti causa, nec inconueni- ent ex sola uoluntate credere alia esse paria. Sicut enim uoluntas

ARTICVLVS IIII.

Utrum fides & spes possint esse sine charitate.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur, quod fides & spes nunquam sint sine charitate. Cui

¶ In eodem 4. artic. nota Nouit circa illud, Credere est alicui propria uoluntate assentire, quod Scotus in 1.5. distin. 3. sentent. in questione literal, ne scio quo spiritu ductus, non uult intellectum moueri a uoluntate ad credendum, sed sufficit eam non contra mouere. Afferunt, quod aliter sequeretur, quod proposito in intel- lectu alia esse paria, posset uoluntas imperare credulitatem. Sed reuera experimur, quod credere est uoluntarium, quamuis asti- mationes & dubitationes ad altera partem sint a persuasionibus, & apparentibus, unde obiecto sufficiente ad determinandum intel- lectum ad alteram partem determinante absque formidine alterius partis, ut obiectum fidei est, oportet uoluntate supplere mo- uendo intellectum ad assensum absque formidine, alioquin fidei actus nunquam erit: pote carens sufficienti causa, nec inconueni- ent ex sola uoluntate credere alia esse paria. Sicut enim uoluntas

terminat potentiam rationalem ad alterum contrarium, ad que neutraliter se habet, ut dicitur 9. Metaph. sic determinat intel- lectum ad alteram partem contradictionis credendam, & sicut me- dicus ex solo odio determinat artem ad occidendum infirmum, ita ex solo amore alicuius quantumcunque extranei determinatur

enim sint uirtutes theologice, digniores esse uidentur uirtuti- bus moralibus etiam infusis: sed uirtutes morales infuse non possunt esse sine charitate, ergo ne- que fides & spes. ¶ 2. Præter. Nullus credit nisi uolens, ut Aug. dicit super Ioā. * sed cha- ritas est in uoluntate sicut perfe- ctio eius, ut supra dictum est. ¶ ergo fides non potest esse sine cha- ritate.

¶ 3. Præter. Aug. dicit in Enchirid. * quod spes sine amore esse non potest: amor autem est cha- ritas: de hoc enim amore ibi lo- quitur. ergo spes non potest esse sine charitate.

SED CONTRA est, quod Mat- thei 1. dicitur in glos. * quod fi- des generat spem, spes uero cha- ritate: sed generans est prius ge- nerato, & potest esse sine eo. ergo fides potest esse sine spe, & spes si- ne charitate.

RESPON. Dicendum, quod fi- des & spes, sicut & uirtutes mo- rales, dupliciter considerari pos- sunt. Vno modo secundum in- choationem quandam: alio mo- do secundum perfectum esse uir- tutis. Cum enim uirtus ordinetur ad bonum opus agendum, uirtus quidem perfecta dicitur ex hoc, quod potest in opus perfecte bo- num: quod quidem est dum non solum bonum est quod fit, sed etiam bene fit: alioquin si bo- num sit quod fit, non autem bene fiat, non erit perfecte bo- num. unde nec habitus, qui est talis operis principium, habe- bit perfecte rationem uirtutis: sicut si aliquis operetur iusta, bo- num quidem facit, sed non erit opus perfecte uirtutis, nisi hoc bene faciat, id est, secundum ele- ctionem rectam, quod est per prudentiam: & ideo iustitia sine prudentia non potest esse uirtus perfecta. Sic igitur fides & spes, sine charitate possunt quidem

est prudentia, & sic similitudo optime occurrit: quoniam qualitates habitantes uires anime ad temperata, ad iusta &c. secundum rectam rationem imperfectam extensiuæ, puta, quia adhuc non habituauit ad recte precipiendum in comparationibus diuersarum materiarum, sed paulatim ad hoc tenditur, sunt uir- tutes secundum essentiam, sed non perfecte: quia non sunt in sta- tu uirtutis, propter quod diximus eas non esse connexas: & se- cundum hoc sicut huiusmodi uirtutes se habent ad prudentiam, ita fides & spes ad charitatem. utrobique enim contingit defe- ctus status ex subtrahatione principii, & in dispositione subiecti: Virtutes enim morales habent pro subiecto appetitum, ut subest rectæ rationi perfecte, quæ est prudentia simpliciter. & fides & spes intellectum motum a uoluntate perfecte, & uoluntatem af- fectam meritis presentibus, quorum utrumque sola charitate ha- betur,

Tract. 26. in Io. aliquan- tum a prin- cip. tom. 9. q. 62. ar. 3. Enchir. ca. 8. non procul a fine, to. 3.

Glosa inter- necis ibi.

in 1.5. distin. 3.

in 1.5. distin. 3.

betur. & quoniam li-
tera prudentiam plu-
ries nominat: iohic
sensus eligendus ut.
¶ In eodem 4. ar. in re-
sponse ad primu-
m, aduerte Nouit-
tie, q̄ author distin-
guit uirtutes in eas se-
cundum proprias ra-
tiones, puta fidei, pru-
dentie, temperantia
&c. & in eas, ut uirtu-
tis perfectæ ratione
habent, ita quod con-
siderat fidem inquan-
tum fides, & rursum
fidem in quantum est
simpliciter uirtus, &
sic de aliis: & inten-
dit, quod in hoc est
differentia inter fide-
infusam, & prudenti-
am infusam, quod
licet neutra inquan-
tum uirtus possit esse
sine charitate, fides ta-
men in quantum fi-
des, esse potest sine il-
la, quia potest habere
sine illa opus suum.
Saluatur enim sine il-
la intellectus motus
a uoluntate ad credē-
dum Deo secundum
regulam diuinæ reue-
lationis, licet non per-
fekte. Prudentia autem
infusa nec in qua-
tum prudentia potest
esse sine charitate,
quia in quantum pru-
dentia dependet magis
ab ultimo, quam a
similibus proximis:
sicut scientia a pri-
mis principiis, & pro-
pterea sicut non potest
esse sine moralibus
infusis, a fortiori
non potest esse sine
charitate. Ex prædi-
ctis autem patet, quod
aliter se habet chari-
tas ad fidem & spem,
& aliter ad morales
acquisitas. Ille enim
non constituitur in
esse uirtutis secundū
essentiam, nec secun-
dum statum per cha-
ritatem, aut aliquid
eius: sed dum imperā-
tur ab ea, ad superio-
rem ordinem referū-
tur: illa autem ex cha-
ritatis præsentia for-
tuitur perfectionē
status. Propter quod
Scotus in trigesima se-
xta dist. 3. tenens fidē
& spem esse perfectas
uirtutes, sicut mora-
les sine charitate, mi-
nus perspicaciter ui-
dit.

Cap. 2. art. 5.

Ca. 6. in prin-
cip. tom. 5.

In corp. ar.

¶ Super quest. 64. arti-
culum quintum.

¶ In articulo quin-
to eiusdem quest.
nihil scribendum oc-
currit.

aliqua litera esse: perfecte autem uir-
tutis rationem sine charitate non
habent. Cum enim fidei opus sit
credere Deo, credere autem sit ali-
cui propria uoluntate assentire; si
non debito modo uelit, non erit
fidei opus perfectum. quod autē
debito modo uelit, hoc est per
charitatem, quæ perficit uolunta-
tē. Omnis enim rectus motus uo-
luntatis ex recto amore procedit,
ut Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei. *
Sic igitur fides est quidem sine
charitate, sed non perfecta uirtus:
sicut temperantia, uel fortitudo
sine prudentia. Et similiter dicen-
dum est de spe; nam actus spei est
expectare futuram beatitudinem
a Deo. qui quidē actus perfectus
est, si fiat ex meritis quæ quis ha-
bet, quod non potest esse sine cha-
ritate. Si autem hoc expectet ex
meritis quæ nondum habet, sed
proponit in futurum acquirere,
erit actus imperfectus, & hoc po-
test esse sine charitate. & ideo fides
& spes possunt esse sine charitate:
sed sine charitate proprie loquen-
do, uirtutes non sunt. Nam ad ra-
tionem uirtutis pertinet, ut non
solum secundum ipsam aliquod
bonum operemur, sed etiam bene,
ut dicitur in 2. Ethic. *

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod uirtutes morales dependēt
a prudentia: prudentia autem in-
fusa nec rationem prudentiæ ha-
bere potest absque charitate, ut po-
te deficiente debita habitudine ad
primum principium, quod est ul-
timus finis. Fides autem, & spes se-
cundum proprias rōnes nec a pru-
dentia, nec a charitate dependēt:
& ideo sine charitate esse possūt,
licet non sint uirtutes sine chari-
tate, ut dictum est. *

AD SECVNDVM dicendum, q̄
rō illa procedit de fide, quæ hēt
perfectam rationem uirtutis.

AD TERTIVM dicendum, quod
Aug. loquitur ibi de spe, secundū
quod aliquis expectat futuram
beatitudinem per merita quæ
iam habet, quod non est sine cha-
ritate.

ARTICVLVS V.

Vtrum charitas possit esse sine
fide & spe.

AD QVINTVM sic proce-
ditur. Videtur, quod cha-
ritas possit esse sine fide & spe.
Charitas enim est amor Dei: sed
Deus potest a nobis amari natura-
liter, etiam non præsupposita fi-
de, uel spe futuræ beatitudinis. er-
go charitas potest esse sine fide & spe.

¶ 2. Præ. Charitas est radix omnium uirtutum, sicut
dicitur Ephes. 3. In charitate radicati & fundati:
sed radix aliquando est sine ramis, ergo charitas potest
esse aliquando sine fide, & spe, & aliis uirtutibus.

¶ 3. Præ. In Christo fuit perfecta charitas, & ipse te-
men non habuit fidem & spem, quia fuit perfectus
comprehensor, ut infra dicitur. * ergo charitas po-
test esse sine fide & spe.

¶ SED CONTRA est, qd̄ Apostolus dicit Hebr. 11. Sine
fide impossibile est placere Deo, quod maxime perti-
net ad charitatem, ut patet secundum illud Prou. 17.
Ego diligentes me, diligo. Spes etiam est, quæ intro-
ducit ad charitatem, ut supra dictum est. * ergo cha-
ritas non potest haberi sine fide & spe.

RESPON. Dicendum, q̄ charitas non solum significat
amorem Dei, sed etiam amicitiam quandam ad
ipsam, quæ quidem super amorem addit mutua
damnationem cum quadam communicatione mu-
tua, ut dicitur in 8. Eth. * Et quod hoc ad charitatem
pertinet, patet per id quod dicitur 1. Io. 4. Qui manet
in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et ad Cor.
1. dicitur. Fidelis Deus, per quem tuocari, & in loca-
tatem filii eius. Hæc autem societas hominis ad Deum
quæ est quædam familiaris conuersatio eum ipso, in-
choatur quidem hic in præsentem per gratiam, perficitur
autem in futuro per gloriam, quorum utrumque
fide & spe tenetur. Vnde sicut aliquis non potest
aliquo amicitiam habere, si discederet, uel desperet
se posse habere aliquam societatem, uel familiaris
conuersationem cum ipso: ita aliquis non potest ha-
bere amicitiam ad Deum, quæ est charitas, nisi fide
habeat, per quam credat huiusmodi societatem, & con-
uersationem hominis cum Deo, & speret se ad hanc
societatem pertinere, & sic charitas sine fide & spe
nullo modo esse potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ charitas non est
qualiscunque amor Dei, sed amor Dei, quo diliguntur
ut beatitudinis obiectum, ad quod ordinatur per
fidem & spem.

AD SECVNDVM Dicendum, quod charitas est radix
fidei & spei, in quantum dat eis perfectionem uirtu-
tis: sed fides & spes secundum rationem propriam
supponuntur ad charitatem, ut supra dictum est. *
sic charitas sine eis esse non potest.

AD TERTIVM Dicendum, q̄ Christo desuit fides
& spes, pp̄ id quod est aliquid imperfectionis in eis,
sed loco fidei habuit apertam uisionem, & loco spei
plenam comprehensionem, & sic fuit perfecta cha-
ritas in eo.

QVAESTIO LXVI.

De equalitate uirtutum, in sex articu-
los diuisa.

¶ INDE considerandū
est de equalitate uirtutū.
ET CIRCA hoc quartū

¶ Primò, Vtrum uirtus possit esse
maior, uel minor.

¶ Secundò, Vtrum omnes uirtu-
tes simul in eodem existētes sint
æquales.

¶ Tertio, De comparatione uir-
tutū moralium ad intellectuales.

¶ Quarto, De comparatione uir-
tutum moralium adinuicem,

¶ Quintò, De cōparatione uirtu-
tū.

¶ Super questio-
nem 66. articulum
primum.

¶ IN titulo primi
articuli questionis
sexagesimæ sextæ,
tenetur, quod cum
quis habitus dicatur
uirtutes secundum
quid, ut de uirtutibus
intellectualibus
9. 2. & theologice
informis. in 9. præ-
dictum est, & alibi
similiter, ut chari-
tas, & uirtutes carit-
nales ac morales
nec infusæ, & acqui-
sitæ, & totus articu-
li sermo circa has
ferur, continetur
ut præsens titulus
uir-